

Jaktristningar på Öjungsvallen

av Anna Sundberg

PÅ ÖJUNGSVALLEN I ÄNGERSJÖ ligger en liten gles-timrad byggnad invid en äng. I väggarnas stockar finns en fantastiskt bildvärld ristad. De drygt 200 ristningarna består till hälften av årtal och bokstäver. Den andra hälften utgör en myllrande bildvärld med människor på jakt, hundar, björnar, renar, älgar, toppfågeljakt, tranor och en utsökt utsnidad and.

Jag stötte på dessa ristningar första gången hösten 1993 när jag valde att skriva om dem i en uppsats i arkeologi. Ristningarnas mängd och levande uttryck fascinerade mig då och gör så än idag. Ristade namn och årtal i gamla timmerbyggnader är i och för sig inte ovanligt, men figurativa ristningar är desto ovanligare och den här mängden har ingen känd motsvarighet i regionen. (Muntligen Broström 2009-02-16, Gustafson 2009-02-24, Persson 2009-02-II,)

Ristningar är förrådiskt lätta att relatera till. Man ser det man ser och påtagligheten ger en känsla av närhet med det förgångna som lätt kan leda fel. De tankar och motiv som ligger bakom en ristning kan vara många och dubbelbottnade. Men icke desto mindre har ristningarna kittlat min nyfikenhet och fått mig att undra över ristarna och deras bevekelsegrunder. Jag kommer här att presentera några aspekter av ristningarna och de tolkningsmöjligheter de leder till.

Byggnaden och dess datering av ristningarna

Byggnadens yttermått är ca 4,5 x 4,5 m och den är tio stockvarv hög. Storleken, den relativt glesa timringen och placeringen invid en äng pekar mot att den använts som hölada. Dagens placering behöver dock inte vara den ursprungliga. Timmerbyggnader är lätta att plocka ner och flytta och det är vanligt att byggnader av den här typen levtt sitt liv på flera olika ställen och haft olika funktioner.

Byggnaden är dendrokronologiskt daterad till vinterhalvåret 1649–50 och 1650–51. Det innebär att den bör vara uppförd 1651 eller året strax därefter. Inuti finns årtalen 1757 och 1791 inristade och dessutom siffrorna 83, 17 och 64. Det sistnämnda årtalet föregås av ett bindestreck och av viker stilistiskt, sannolikt är det 1964 som avses. Ladans ålder visar att ristningarna skapats under 1600–1900-talen. De ristade årtalen och initialernas uppbyggnad tyder på att många av ristningarna har tillkommit innan 1900-talets inträde.

Ristningarna är spridda i hela byggnaden från golv till tak. Ristningarnas spridningsmönster visar att många av dem skapats under vårvintern eller sommarhalvåret, i en lada full med hö hade det varit omöjligt att åstadkomma dem.

Initialer

I byggnaden finns en stor mängd bokstäver. De förekommer oftast i kombinationer om tre, t.ex. IID, JIS, LLS och PIS. Så skrevs initialer traditionellt och den tredje bokstaven visar om det är en man eller kvinna som avses, D(otter) och S(on). Namnen varierade inte så mycket under 1700- och 1800-talen vilket gör att initialerna kan tolkas som Inga Jonsdotter, Johan Jonsson, Lars Larsson och Pär Jonsson (Hallonquist 1985:1). Nyskapandet av son- och dotternamn upphörde mot slutet av 1800-talet (Sandberg 2009-02-16 muntligen) vilket ger dem en sannolik datering före sekelskiftet 1900.

Det finns också ställen i ladan där bokstäverna slingrar ihop sig till långa sammanhängande band. De kan vara svåra att tyda, men även här kan man i vissa fall tolka bokstäverna som initialer i namn. Förutom initialer är ortnamn och vad personerna gjort på platsen den vanligaste betydelsen i folkliga inskrifter i lador (Hallonquist 1985:1).

Kanske ger initialerna namnen på några av ristarna. Det skulle betyda att åtminstone några

FIGUR 1. (Över) Årtalet 1757, under syns en elegant herre i hög hatt och långrock.

FIGUR 2. (Under) Män med höga hattar.

FIGUR 3. (Över) Årtalet 1791.

FIGUR 4. (Under) Ren jagad av jägare på skidor. Ristningarna är inte återgivna i samma skala. Foto Gert Magnusson.

av dem varit kvinnor. Det är mycket vanligt att kvinnor ristat/huggit budskap i trä. Det finns platser i gamla fäbodmarker där skogens träd är fulla av texter, siffror och tecken som "fäbodjantorna" huggit in när de vallat sina djur. Typiskt för de s.k. fäbodristningarna är att de består av initialer och årtal. Ibland ristade kvinnorna också in precisa dateringar som "SISTA FREDAGEN OM HÖSTEN" eller gårdsnamn och hembyar. De kunde också rista in hur de kände sig eller hur sommaren förlöpt (Lundquist 2005:65–67). Denna typ av ristningar högs in i bleckor, ställen där barken huggits bort och veden blivit synlig. Bleckor användes också för att t.ex. markera stigar, vintervägar och myrslåttar (Lundquist 2005:60, Ulfhielm 2009-02-16 muntligen)

Bildvärlden

I ladan finns en rik bildvärld med djur, fåglar, människor och träd. Det allra vanligaste motivet är människofigurer, här finns totalt 66 stycken. De

är mycket heterogent utformade, en del är så omsorgsfullt utsnidade att man kan ana klädedräktens utseende. Andra är enkelt utformade som en trekant med ben och huvud. Ristningarnas ämnesval och detaljrikedom kan berätta en hel del om samtiden.

Kläder, pipor och ryggsäckar

Tre olika typer av ytterkläder är återgivna. De flesta figurerna har ett kortare plagg på överkroppen som tycks sluta vid bälens nederdel. Andra figurer har ett plagg som ser ut att nå strax ovanför knäna. Slutligen finns det några figurer vars ytterplagg tycks räckta nästan ända ner till anklarna. Det är svårt att säga hur verklighetstroget kläderna är avbildade, men om man utgår från att ristningarna visar verkliga plagg skulle det i det första fallet kunna vara en kortare jacka/kavaj eller tröja, i det andra fallet en kortare rock eller en kolt och i det tredje fallet en långrock eller päls. I den traditionella sockendräkten har det funnits såväl kortare

FIGUR 5. (Över) Två jägare på skidor med gevären hängda över ryggen.

FIGUR 6. (Under) Jaktscen där jägare och hund jagar ett större djur, kanske en björn?

jackor, västar, tröjor som långrockar. (Arnö Berg, Hazelius Berg 1975:161-163, 180-190) Vid mitten av 1800-talet övergavs sockendräkten alltmer till förmån för den "borgerliga" dräkten. (Arnö Berg, Hazelius Berg 1975:16-17, 21-22, 31-32, 180). Även där finns dessa överplagg representerade.

Majoriteten av människoristningarna har en huvudbonad. De flesta ser likadana ut, som en hög hatt. En av hattarna avviker något från de övriga i det att den är högre och har två toppar. Många av människofigurerna ser också ut att bära en börda på ryggen. Den troligaste förklaringen är att det rör sig om någon form av ryggsäck/bärme, ett transportsätt som är lika praktiskt som det är gammalt (Bringéus 1991:259-260).

En annan intressant detalj är det pipliknande föremål som tre av människofigurerna har i munnen. Två av figurerna ingår i en jaktscen. Att använda sig av lockpipa för jakt var och är vanligt. Om det är sådana pipor som avses här är dock tveksamt, till formen liknar de snarast vanliga tobakspipor. Tobaksrökning blev vanligt i Sverige under 1600-talet. (Englund & Welinder 2008: 136-138). Då använde man kritpipor med rakt

skaft liknande dem på avbildningarna. Kritpiporna ersattes under 1800-talet av träpipor. (Loewe 1994:7).

Gevär

Hälften av människofigurerna avbildas med ett avlångt föremål i händerna. Jag har tolkat det som en jägare med höjt gevär. Avbildningen fångar jaktens mest dramatiska moment. Djuret är upphunnet, finns i siktet och det är bara ett andlöst ögonblick innan skottet går av.

Gevär har använts vid jakt sedan 1500-talet i Sverige, men övergången från pillbågar och armborst till eldvapen var en långsam process. De vanligaste eldvapnen från 1600-talet och fram till mitten av 1800-talet var lodbössan. Det var ett ganska långt och ohanterligt vapen, men det hade en precision och genomslagskraft som ändå gjorde den vida överlägsen båge och armborst (Alm 1982: 159-161, 169-172, 182-183; Ekman 1983:271-274, 286-288). I bilderna illustreras bössornas tyngd tydligt i flera av scenerna. Jägaren använder sig ofta av någon form av skjutstöd, i flera fall är det stavarna som får avlasta.

FIGUR 7 & 8. Spetshund som skäller på ett större behornat djur.

Skidor och stavar

Vinterlandskapet verkar ha fångat många ristares intresse, i hälften av fallen åker figurerna skidor. Skidorna verkar vara lika långa och har ett tydligt uppböjt brätte framtill. Ungefär hälften av de skidande figurerna har ett par lika långa stavar i händerna, i några fall ser man tydligt trugan längst ner.

Djuravbildningar

Det finns 44 djuravbildningar i byggnaden. De föreställer större djur, fåglar och hundar och antalet är ganska jämnt fördelat mellan kategorierna.

Eftersom ristarnas skicklighet och omsorgsfullhet skiljer sig åt är det i många fall svårt att artbestämma djuren. Bland de större djuren finns det en mycket tydligt avbildad ren med den typiska hornkronan. Det förekommer också ett tiotal större djur med och utan hornkrona, de föreställer sannolikt älgar eller renar. Vildren fanns i Härjedalen och nordvästra Hälsingland ända in i början på 1800-talet. (Ekman 1983:8, plansch 2, 14) Även samer och deras tamrenar vistades i området sä-

ongsvis ända in på 1900-talet, speciellt på vårvintern och det hände att samerna sålde en del renar till slakt (Olinder 1993-10-25 muntligen). Renar utgjorde alltså ett känt inslag i bygdens fauna. Älgstammen var under 1600-talet och början av 1700-talet relativt stor. Därefter gick älgstammen ner och det dröjde ända till slutet på 1800-talet innan älgen återigen blev ett vanligt djur. Älgstammens nedgång berodde främst på fria jakttider och effektiva vapen. Den björn och vargstam som fortfarande förekom i landet tog årligen också en del av beståndet. (Ekman 1983:31-35 Brusewitz 1978: 129-132).

Två av de större djuren har en märklig kroppsform med stort huvud, korta ben och en stor välvd kropp. Kanske ska de avbilda björnar? De var vanliga i trakten vid den här tiden och i stort stämmer särdragen väl överens med björnens.

Det finns också några djur som jagas och är ganska små och smäckra, mindre än de som tolkats som älg eller ren. Eftersom rådjur inte var vanligt förekommande i trakten under den aktuella perioden är de kanske tänkta att avbilda varg.

FIGUR 9. (Över) Jägare gömd bakom en gran siktar på en fågel.

FIGUR 10. (Under t v) Visar ristningen en järpe som snarats?

FIGUR 11. (Under t h) Den vackra andristningen.

Hundar

Det finns 13 avbildade hundar. Hälften av dem har en tydligt upprullad svans som visar att de är av spetsras. Spetsen var en brukshund med brett användningsområde och den absolut vanligaste hundrasen i Norrland vid den här tiden. Den jagade såväl älg och ren som fågel och rovdjur (Brusewitz 1978:132; Ekman 1983:264–265). Ladans ristningar visar hur hunden spårar upp och ställer bytesdjuret i dramatiska jaktscener.

Fåglar

Det finns 15 fåglar avbildade i byggnaden. Tre av fåglarna sitter i en trädtopp med en jägare vakande nedanför med vapnet höjt, beredd att skjuta. Toppfågeljakt var ganska vanligt, därigenom undvek man flyktskytte och hade tid att ta stöd och sikta. Den vanligaste metoden var att låta hunden lokalisera fågeln, men här bland ristningarna finns inga hundar avbildade. Det var främst hönsfåglar som tjäder och orre man sköt när de satt uppe i träden (Ekman 1983:166–167, 173). Sannolikt är det därför de arterna som återges här, även om

ristningarnas fåglar till utseendet inte liknar hönsfåglar särskilt mycket.

En av fåglarna befinner sig i ett mycket svårtolkat förhållande gentemot en människa. Fågeln är dubbelt så stor som människan och verkar ledas i en snara. Att snara fågel var en mycket vanlig fångstmetod, där ripa och järpe var två viktiga bytesfåglar (Bringéus 1991:145–147, Ekman 1983:178–182). Både järpe och skogsripa förekommer i de här trakterna (Dahlbom 2009-02-02 muntligen) och kanske skildrar ristaren detta fångstsätt. Den avbildade fågeln har ett mycket speciellt utseende med ”taggar” som står upp på huvudet. Huvudprydningen för tankarna till en tuppkam, men i övrigt finns inga karaktäristika som påminner om en tamfågel (Lundin 2009-01-30 muntligen). Järpen kan resa på huvudfjädrarna och få ett utseende som i viss mån liknar det på ristningen. Med tanke på att fågeln fångats med snara är det därför sannolikt att avbildningen visar en järpe. Det udda storleksförhållandet är svårare att förklara. Ska den symbolisera en ovanligt stor fångst, eller en ovanligt skicklig fångstman? Eller råkade proportionerna bli fel av ren obetänksamhet?

Några av fåglarna har påfallande långa ben och en del av dem har stjärtfjädrar som gör att de, trots den något valhänt utförda ristningen, liknar tranor. (Lundin 2009-01-30 muntligen) De övriga långbenta fåglarna är svårare att artbestämma, en av dem skulle dock kunna föreställa en storspov. Kanske har storspovens karaktäristiska läte fascinerat och lockat till avbildning.

Den vackraste och mest naturtrogna ristningen i byggnaden föreställer en and som håller på att landa. Övriga fåglar är i varierande grad svåra att artbestämma, men här finns ett typiskt andhuvud som tillsammans med de vinklade simfötterna, den kompakta kroppen, vingarna och stjärten tydligt visar vilken fågel som avses. (Lundin 2009-01-30 muntligen)

Till skillnad från de större djuren där alla ingår i en jaktscen är hälften av fåglarna helt fristående. De har varken människor eller djur intill sig. En av dessa fåglar, tillsammans med den fågel som leds i en snara är bland de vackrast ristade bilderna. Stor omsorg har lagts ner för att göra dem estetiskt tilltalande, till skillnad från däggdjuren som är ganska rudimentärt ristade. Kan det tolkas så att däggdjuren i första hand uppmärksammades för sin funktion som bytesdjur, medan fågeln även uppskattades för sin skönhet?

Jaktscener

Jakt är ett tydligt tema i ristningarna. I byggnaden finns 20 jaktscener där människor deltar och alla större däggdjur är jagade. Det allra vanligaste motivet är det där en människa står med geväret höjt och siktar på sitt byte, beredd att skjuta. Det är den mest dramatiska delen av jakten och gör sig väldigt bra på bild, vilket kan förklara valet. Här finns också scener där jägaren förföljer bytet på skidor. Då hänger geväret över axeln, ristat som ett smalt streck tvärsöver figuren.

Det är även intressant att fundera över scener som *inte* avbildats. I ladan finns inte en enda bild där djuret är skjutet och jägaren i triumf står invid bytet. Det är lite förvånande med tanke på alla sentida fotografier där jägare och fiskare stolta visar fram sitt döda byte. Kanske var det enbart spänningsmomentet man velat återge här snarare än slutresultatet.

Det är också intressant att notera att det med ett enda undantag enbart är jakt med gevär som

avbildas, trots att en stor del av jakten långt in på 1800-talet snarare var fångst än jakt. Längre var saxar, fallgiller, nät, led, snaror och fångstgropar de vanligaste fångstredskapen. De sistnämnda förbjöds 1864 vid jakt på större vilt (Bringéus 1991: 152; Brusewitz 1978:130; Ekman 1983:75, 104, 106, 155, 159-161, 167-171, 277).

På bilderna förekommer flera jägare tillsammans endast när det är stora djur som jagas. Denna jakt var förknippad med långa spårningar och skidfärder innan djuret var funnet och upphunnet. Kanske underlättades jakten om det var flera som deltog, samtidigt som mängden kött var tillräckligt stor att dela på.

Samiska inslag?

I ladan finns en mycket tydlig bild av en ren vilket för tankarna till samer och deras bildvärld, där ristade renmotiv ofta förekommer på föremål av både horn och trä (Racz 1973, t.ex. s. 69, 79, 92-95, 122-123). Även människofigurer återges i olika situationer, som i jaktscener och på skidor (Racz t.ex. s. 69, 94-95). Frågan är då om någon av ristarna kanske var same eller om motivvalet har påverkats av samiska förebilder? Utifrån vad man kan se av människornas kläder så liknar de flesta inte traditionell samisk dräkt. En av figurerna har dock kläder och en huvudbonad som skulle kunna associeras med samisk dräkt. Huvudbonaden ser ut att ha två "toppar" och skulle kunna relatera till den samiska mansmössan med fyra uppåtstående flikar. Den förekommer dock enbart i norr. Sydsamererna hade vid denna tid traditionellt en toppig mössa, som en bit in på 1900-talet kunde ersättas av en vanlig hatt (från den borgerliga dräkten) som bars till koltan. Samiska skor har en uppåtstående näbb som avslutning längst fram (Kuoljok 2009-02-04 muntligen). Ristningens skor verkar vara av en kraftig typ, närmast liknande en hög känga med ett platt avslut framtill. Figuren har ett långt överplagg som skulle kunna avbilda såväl en kolt som en rock. Men i övrigt finns ingenting i bilderna som särskilt för tankarna till samisk kultur. Tvärtom har alla figurer som åker skidor med stavar *två* stavar, medan man i den traditionella samiska kulturen alltid bara haft en stav. Skidornas längd har varierat efter behov, ibland har man haft två lika långa skidor, ibland en längre och en kortare (Kuoljok 2009-02-04 muntligen). På rist-

ningarna verkar dock alla skidor vara ungefär lika långa.

Det är svårt att idag avgöra vem som ristat renen och varför. Det är också oklart om det är en tamren eller en vildren som avbildats, men det är uppenbart att den har väckt ristarens intresse och befunnits värd att förevigas.

Mansavbildningar

Hur man än betraktar ristningarna så är det svårt att urskilja några kvinnor. Här finns inga långa hår eller kvinnoinitialer. Däremot finns det rikligt med manshattar och mängder av gevär och jaktscener. Eftersom jakt var en manlig domän där kvinnor ytterst sällan deltog tyder detta på att det är män som avbildas (Brusewitz 1978:162). Några enstaka figurer är avtecknade som en trekant och skulle kunna tänkas avbildas en kvinnas kjolar. De flesta har dock gevär och kanske visar det snarare på den enskilda ristarens personliga stil än på någon verklig intention att avbildas en kvinna. Det kan ju t.ex. vara en lång rock som avses. Man avbildar här traditionellt manliga aktiviteter och använder manliga attribut.

Uppdelningen mellan manliga och kvinnliga sfärer var vid den här aktuella tiden relativt strikt. Detta var ett jordbrukssamhälle i skogsbygd. Det innebar en kraftig tyngdpunkt på djurskötsel och en långt gången diversifiering där en mängd olika näringar utgjorde komplement till försörjningen. Jakten och fisket var för många de främsta näringsskällorna vid sidan om boskapsskötseln (Ek-

man 1983:465). Därutöver fanns många arbetstillfällen i skogen med kol- och tjärbränning och sedermera avverkningar för export och sågverksindustrin (Bringéus 1991:232–250). Handel och linnestillverkning kunde också vara viktiga näringar. (Fiebranz 2002:134)

Kvinnorna arbetade till stor del nära gården med djuren, hushållet och matberedningen. Några av männens ansvarsområden var arbetet på åkarna, underhåll av byggnader och hägnader samt skogsarbete. Arbetsintensiva sysslor, som exempelvis sådd och fodertäkt, hjälptes båda könen åt med. Även männen arbetade nära gården, men deras arbetsuppgifter tog dem mer frekvent bortom denna domän, som i jakten och skogsarbetet. (Fiebranz 2002:134–135, 142, 152–153; Wichman et al. 1968:56–57, 129–131) Även kvinnorna kunde dock arbeta långt hemifrån vid t.ex. fodertäkt i utmarksområdena eller vid sitt arbete på fäboden som var en närmast uteslutande kvinnlig arbetsplats. Artonhundratalet var ett omvälvande århundrade där den ökande industrialiseringen, jordbrukets omdaning, den allmänna folkskolan och skiftesverksamheten innebar att mycket av det traditionella sättet att hantera vardagen förändrades för att under 1900-talet så småningom helt upphöra.

Vilka var ristarna?

Vem var det då som så envist ristade sina upplevelser här i ladan? Om man har som hypotes att en konstnär alltid signerar sina alster, tyder de många mans- och kvinnoinitialerna på att ristningarna är utförda av ett flertal män och kvinnor. Bilderna ger också ett intryck av att ha varit utförda av olika personer. Drivenheten, blicken för detaljer och utförandet skiljer sig mycket åt mellan ristningarna. Baserat på människofiguerna kan man urskilja åtminstone sex olika ristare. Detta var inte *en* ristares hemliga tillhåll, utan en känd plats dit många begav sig för att skapa.

I ladan finns flera kvinnoinitialer och det kan mycket väl vara kvinnorna själva som har ristat sina initialer, det var vanligt inom den kvinnliga

FIGUR 12. Här är en tydlig kvinnoavbildning från Loftsbo fäbod i Ovanåker att jämföra med de ristningar som finns i ladan på Öjungsvallen. FOTO: Roger Persson.

fäbodkulturen. Jaktristningarna har troligen en annan historia. Här är det enbart gevär och jakt som gäller, det är en strikt manlig sfär som avbildas. Det var var sfär med många spänningsmoment och, som i alla exklusivt manliga sysselsättningar, en sfär som sannolikt hade hög status (Fiebranz 2002:121, 125). Troligen var dessa ristare män.

Vad ristningarna berättar

Ängersjöladans bildvärld är sällsynt, kanske unik i Sverige. Ristningarnas berättande karaktär och detaljrikedom ger oss värdefulla möjligheter till insikt i en gången tids försörjningsstrategier och en försvunnen kulturs värderingar.

Ristningarna i ladan avbildar en mycket ensidig aktivitetssfär, här syns inget av slitet på åkrarna, timringen eller fisket. Inte heller syns kvinnorna och deras arbete. Det är en uteslutande manlig värld. Att delta i de manliga aktiviteterna och gå från den kultiverade, kvinnliga och manliga sfären över till den vilda enbart manliga sfären innebar en bekräftelse på tillhörigheten hos det manliga kollektivet och en tryggt förankrad manlig identi-

tet. Det var de specifikt manliga aktiviteterna i skogen som polariserade mansrollen mot kvinnorollen och dem man med stolthet berättade om och kom ihåg (Welinder 1992:100–103). Det var dessa händelser ristarna tyckte var värda att permanent befästa och berätta om för eftervärlden.

Ristarna visar oss det som upptog deras tankar, det de tyckte var fascinerande i deras liv. Framträder en bild av en manlig kultur där det fria livet i skog och mark med jakt och djurliv hade hög status. Det var det ristarna ville visa, det var det de ville dokumentera. Gång på gång visas momentet då jägaren står beredd med höjt gevär och just ska till att avlossa det dödande skottet. De dramatiska ögonblick då jaktlyckan avgörs var det som kanske fascinerat ristarna allra mest i den manliga livscykel.

Anna Sundberg, Fil.mag i arkeologi. Arbetar som antikvarie på Länsstyrelsen i Gävleborgs län.

Länsstyrelsen Gävleborg
801 70 Gävle
anna.sundberg@lansstyrelsen.se

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

- Alm, Josef, 1927, 1982, *Vapnens historia*.
Arnö Berg, Inga och Hazelius Berg, Gunnel, 1975, *Folkdräkter och bygdedräkter från hela Sverige*.
Bringéus, Nils-Arvid (red.), 1970, 1991, *Arbete och redskap*.
Brusewitz, Gunnar, 1978, *Jakt, jägare, villebråd, vapen och jaktmetoder från äldsta tider till våra dagar*.
Ekman, Sven, 1910, 1983, *Norrlands jakt och fiske*.
Englund, Sonja och Welinder, Stig, 2008, När piprökningen kom till Jämtland – Om pipfynd i arkeologiska utgrävningar, (132–140). *Jämten*, årgång 101, 2008, Zipsane, Henrik (red.).
Fiebranz, Rosemarie, 2002, *Jord, linne eller träkol? Genusordning och hushållsstrategier, Bjuråker 1750–1850*.
Loewe, Walter, 1994, *Liten svensk historia om röktoak*.
Lundqvist, Rolf, 2005, Ristade träd i skogen. *Dalarna 2005, en resa i tid och rum*, s. 59–70.
Rác, István, 1973, *Samernas konstskatter*.
Welinder, Stig, 1992, *Människor och landskap*.
Wichman, Holger, Medelius, Hans och Reinhammar, Vidar, 1968, Norrländskt arbetsliv under 1700-talet. Länsmännen berättelser 1764 om allmogens årliga arbeten i Medelpad, Ångermanland och Jämtland. *Nordiska Museets Handlingar*: 65.

Informanter

- Broström, Ingela. Antikvarie på Länsstyrelsen Gävleborg. Samtal 2009-02-16.
Dahlbom, Mikael. Handläggare på Länsstyrelsen Gävleborg, skogsmästare och fågelskådare. Samtal 2009-02-02.
Gustafson, Gunvor. Antikvarie på Hälsinglands museum. E-post 2009-02-24.
Hallonquist, Sven-Göran. I brev från runverket, 1985-11-23.
Kuoljok, Sunna. Etmolog på Åjtte. Samtal 2009-02-04.
Lundin, Jonas. Handläggare på Länsstyrelsen Gävleborg, biolog, fågelskådare och konstnär som bl.a. specialiserat sig på att avbilda fåglar. Samtal 2009-01-30.
Olinder, Kerstin. Levte hela sitt liv i Ljusdalstrakten, några mil söder om Ängersjö. Samtal 1993-10-25.
Persson, Roger. Tidigare anställd på Edsbyns museum, numera pensionär. Samtal 2009-02-11.
Sandberg, Bo. Antikvarie på Länsstyrelsen Gävleborg. Samtal 2009-02-16.
Ullhielm, Bo. Antikvarie på Länsstyrelsen Gävleborg. Samtal 2009-02-16.

Hunter carvings at Öjungsvallen

by Anna Sundberg

Summary

Hidden away in a little barn at Öjungsvallen, Ångersjö, is a whole world of pictorial carvings. The visitor is spellbound by the sheer number of them and by the insights they afford into the life and mentality of a bygone age. There are depictions here of reindeer, elk, bear, dogs, birds and, above all, human beings. These last are shown in dramatic situations. We see them on skis, catching up with their quarry and standing with guns raised, frozen in the eternal moment before the shot rings out. We see how treetop wildfowling worked, and can understand that the dog was a highly valued hunting partner. The abundance of bird depictions mirrors a fascination with birdlife and the importance of wildfowl for sustenance. There are many depictions of large animals with and without antlers, namely the mighty elk or wild reindeer. All of them are portrayed in the hunter's perspective – hunted, but yet to be bagged.

In this barn we can also acquaint ourselves more closely with some of the carvers. There are initials here showing the barn to have been visited, long ago, by men and women with names like Inga Jonsdotter and Lars Larsson. Some of them have carved dates in the walls. The sinuous figures from the 18th century contrast with the

angular inscription from 1964 and show how people through the centuries have found this barn an exciting canvas on which to exercise their creativity. There is much to suggest, however, that most of the carvings date from the centuries between 1651, when the youngest of the barn's timbers were felled, and about 1900.

Women's initials notwithstanding, the pictorial world in the barn is overwhelmingly masculine. Men are the only people depicted. They are shown in active poses, aiming guns, skiing after game and stalking wildfowl in the treetops. One looks in vain for the everyday toil of farming and forestry. Neither women nor life on the homestead are depicted. It is only a limited portion of existence that has been persistently recorded in these carvings – the life of freedom in forest and open country, the part of life which carried high status among men and was a far cry from the everyday routine. Here women were excluded, excitement was ever-present and the outcome was uncertain. The narrow selection of activities makes it likely that the carvers were men and it mirrors the high esteem in which hunting, as part of the male life cycle, was held by the carvers.

Keywords:

Pictorial carvings, Hunting, Barn, Öjungsvallen, Ångersjö, Hunter carvings